

Hiljaista tietoa kuvataiteilijan työstä

Anitra Arkko-Saukkonen, TaM, lehtori, kuvataide, Digitaaliset ratkaisut, Lapin ammattikorkeakoulu

Marjo Jussila, TaM, projektipäällikkö, Digitaaliset ratkaisut, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: kokemustieto, kuvataiteilijat, työelämälähtöisyys, alumnitoiminta

Johdanto

Työelämä on muuttunut yhteiskunnassamme ja samalla työn luonne. Sitra (2020) tuo esille, että uusi työ on ”joustavaa, monimuotoista, mahdollistavaa, verkottunutta, kokeilevaa ja purskeista” ja työtä tehdään monessa roolissa yhtä aikaa. On tunnistettu, että taiteilijan työn luonteessa on uuden työn kaltaisia piirteitä (Houni & Ansio, 2013: 22). Kuvataiteilijoiden tulevaisuuden ammattirooleja sekä osaamisvaatimuksia on kartoitettu Cuporen tutkimuksen kautta, ja siinä nähdään, miten moniosaaminen ja moniammatillisuus ovat entistä vahvemmin myös kuvataiteilijan työelämässä läsnä (Herranen, Houni, ja Karttunen, 2013: 167). Monimuotoisuus ja toimiminen eri aloilla luontevasti tarkoittaa kuitenkin kuvataiteilijalle sitä, että hän helposti siirtyy taiteen soveltavalle puolelle, jossa visuaalinen tekeminen voi olla tekemisen ydin tai kuvataiteilijan visuaalista ydinosaaamista hyödynnetään muissa projekteissa.

Kuvataiteen ammattikorkeakoulut ovat luoneet yhteisen verkoston TaideART-hankkeen aikana (TaideART, 2020; Merivirta, 2017) ja verkosto jatkaa toimintaa parhaillaan Yli vaaran vuosien -nimisen uuden hankkeen kautta neljän ammattikorkeakoulun voimin. Ammattikorkeakoulujen verkostojen mielenkiinnon kohteena on erityisesti kuvataiteilijan ammatillinen toimintakenttä ja kouluttautuminen tulevaisuuden työelämään. Tärkeä näkökulma on tunnistaa kuvataiteilijan uusi työ ja sen tuomat vaatimukset.

Monimuotoisuus näyttäytyy haasteena ja mahdollisuutena, mutta tunnistammeko mikä on kuvataiteilijan uusi työ tämän päivän yhteiskunnassa 2020-luvulla? Työelämän tieto löytyy parhaiten työelämässä toimivien kuvataiteilijoiden kokemuksista ja heidän hiljaisesta tiedosta.

Uusien kuvataiteen opiskelijoiden aloitettua opinnot kutsuimme Lapin amkin kuvataiteen alumneja kertomaan omasta kuvataiteilijan työstään ja pohtimaan kanssamme uuden työn määrittelmää ja luonnetta.

Vieraana oli neljä taiteilijaa: *Hannu Huhtamo* esityksellään “Valon voima” kertoi omasta tarinastaan ja projekteistaan valotaiteen ympärillä. *Juho Könkkölän* “Origamin ihme” avasi uniikin taiteen haastavaa maailmaa Juhon kertoessa omasta matkastaan origamitaiteen saralla. *Maria Makkosen* “Kuvataiteilijan monimuotoisuus” puheenvuoro toi esille useita näkökulmia kaksiulotteisen kuvan tekemiseen tilaustöiden ja projektiluonteisen työskentelyn kautta. *Hanna Kenakkala* “Kuvittamisen ilo” esityksellään kertoi lastenkirjojen kuvituksesta ja kuvan tekemisen pitkäjänteisestä kehittämisestä. Tällä kattauksella saimme muutaman näkökulman kuvataiteilijan ammatin harjoittamisesta sekä työelämän moninaisesta kirjosta, jonka jokainen taiteilija on kutonut tavallaan.

Kuva 1. Maria Makkonen on kuvataiteilija, jonka erikoisalaa on kaksiulotteinen kuva kuvituksesta suunnitteluun ja taittoon. Hän piirtää käsin ja tuottaa teokset digitaalisiksi.

Tämä artikkeli on katsaus kuvataiteilijan työhön alumnivierailun taiteilijatarinoiden pohjalta. Työelämän tieto kasvaa tekemisen kautta hiljaiseksi kokemustiedoksi. Kuvataiteilijavieraat jakoivat omia kokemuksiaan ja kuvataiteen ammatinharjoittamisen kautta tullutta hiljaista tietoa, joka avasi näkökulmia taide-elämän vaatimuksista ja mahdollisuuksista, joihin vieraamme olivat työnsä aikana törmänneet.

Kuvataiteilijoiden kokemuksia työelämästä

Jokaisen taiteilijavieraan puheessa nousi yhteisenä merkittävänä asiana *verkotot ja verkostojen merkitys*. Vaikka kuvataiteilija kantaa vastuun oman taiteen luomisesta, sen ilmaisuvoimasta, sekä sen kautta löytyneistä mahdollisuuksista, verkostot avaavat mahdollisuuksia laajempaan ja monimuotoisempaan toimintaan taiteen parissa. Esimerkiksi Hannu Huhtamon valomaalaustekniikka yhdistettynä muiden taiteilijoiden ja osaajien työhön on mahdollistanut erilaiset livevalomaalausesitykset ja työpajat, ja Juho Könkkölän menestys origamitaiteen parissa on vienyt hänet opettamaan origamitaiteilijoita maailmanlaajuisesti, mikä taas osaltaan on kasvattanut hänen tunnettuuttaan. Verkostojen kautta syntyy siis mahdollisuuksia, mutta samalla ne itsessään kannattelevat kuvataiteilijan tekemistä ja toimivat ”turvaverkon” tapaan tällä omintakeisella ja vaihtelevalla alalla.

Kuva 2: Hannu Huhtamo on vuonna 2019 valmistunut kuvataiteilija, joka tekee teoksia pimeissä ja hämärissä tiloissa valomaalaustekniikalla.

Taiteilijavieraiden kokemuksissa ja tämän hetkisessä työtilanteessa korostui *monimuotoisuus*. Kuvataiteilijan työ on laaja-alainen toimintakenttä, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että elanto ja tulot tulevat monesta eri kanavasta. Työ on usein silppumaista ja kaikilla neljällä oli tälläkin hetkellä käynnissä useita projekteja. Arki on täynnä taiteen tekemistä, joka koostuu tilaustöistä,

kaupallisista projekteista, omista projekteista tai oman alan opetustehtävistä. Pääjuttu voi olla vaikkapa valokuvaus, mutta samaa jälkeä ja tekniikkaa monipuolinen kuvataiteilija voi hyödyntää myös muissa projekteissa tekemällä graafista suunnittelua, printtimediaa tai sosiaalisen median sisältöjä.

Toisaalta kävi ilmeiseksi, että taide vaatii aikaa ja juuri keskittynyttä aikaa. Puhtaasti taiteilijuuteen suuntaava tekeminen vaatii todellista keskittymistä, ilmeni puheenvuorojen sanotuissa ja sanomattomissa lauseissa. Taiteen tekemiseen kuuluu aikaa luoda teoksia ja saattaa ne yleisön saataville, jolloin muu työn tekeminen sekä soveltavalla alueella toimiminen ei välttämättä tue keskittymistä puhtaasti taiteen tekemiseen ja taidekentällä toimimiseen. Siksi taiteilija kokee myös ristiriitaisia tunteita siinä, osataanko ymmärtää yhteiskunnan näkökulmasta, miten poikkeava on taiteilijan työ ja kaikesta huolimatta ymmärtää ja arvostaa sitä samanarvoisena työnä kuin yhteiskunnan muu työ. Reilun taiteen manifestikin peräänkuuluttaa arvostusta taiteilijan tekemälle työlle (Taiteen edistämiskeskus, 2020).

Taiteilijavieraiden näkemysten mukaan taiteen tekeminen ja soveltava tekeminen eivät ole erillisiä toisistaan. *Laaja-alaisuus* ei vähennä kuvataiteilijuutta eikä se riisu kuvataiteilijan taiteilijaidentiteettiä vaan kuten muillakin aloilla, myös kuvataiteilijalle monipuolisuus on osaamisen vahvuus. Samalla tekniikalla tuotetaan kuvia, vaikka niiden käyttö ja tarkoitus voi vaihdella. Hannu Huhtamo kannustikin opiskelijoita tekemään ja kokeilemaan kaikkea monimuotoisesti rajaamatta itse itseään. Myös taiteen tuotteistaminen nähtiin positiivisena asiana - jos tuotat rehellisesti sellaista kuvaa kuin itse haluat, sehän on vain hienoa, jos se viehättää myös suurempaa yleisöä ja sillä voi työllistää itsensä, näin totesi Hanna Kenakkala. Tuotteistamisen voi siis nähdä mahdollisuutena, joka vapauttaa tekemään kuvaa ja kuvataidetta.

Kuva 3: Hanna Kenakkala on kuvataiteilija, joka tykkää kehittää hahmoja erilaisten tarinoiden pohjalta. Kuva on Etsivätoimisto Rasmus ja Nuusku lastenkirjan julkistamistilaisuudesta vuodelta 2019, vasemmalla kirjailija Päivi Tuulikki Koskela (ent. Honkakoski) ja oikealla kirjan kuvittaja Hanna Kenakkala.

Kuvataiteen koulutuksen työelämälähtöisyys ja tavoite pyrkiä vastaamaan tulevaisuuden tarpeisiin rakentuu yhteistyöstä, vuoropuhelusta ja laajemmasta vuorovaikutuksesta alalla toimivien kuvataiteilijoiden kanssa. Yhtä yhtenäistä työn mallia ei ole vaan jokainen rakentaa oman tapansa toimia kuvataiteen kentällä, jolloin koulutuksen kautta on tärkeää tuoda esille tätä kentän monimuotoisuutta. Sen luonne näyttäytyy taiteilijavieraiden näkökulmasta vastaavalla tavalla, mikä Cuporen tutkimuksessa nousi selkeästi esille; monimuotoisuus ja moniammatillisuus maalaavat ammatinharjoittamisen kenttää, ja samalla luovat mahdollisuuksia taiteilijalle myös taiteen kentän lisäksi toimia eri alojen rajamaastossa ja yhteistyökuvioissa (Herranen, Houni & Karttunen, 2013).

Kuten nykypäivänä kaikilla aloilla, myös kuvataiteilijan täytyy tehdä töitä kehittyäkseen ammatissaan, siksi kehittävä ja kokeileva ote kulkee mukana ja sen kautta vahvistuu oma kuvallinen ilmaisu. Töitä on tehtävä myös kehittyäkseen etsimään mahdollisuuksia, verkostoitumaan sekä hyödyntämään digitaalisia väyliä, joka samalla avaa myös kansainvälisen toimintakentän. Elinikäinen oppiminen kulkee läsnä kiinteänä osana, sillä paikalleen ei voi jäädä. Yhteiskunnan liike ja muutosherkkyys pakottaa myös taiteilijoita adaptoitumaan uusiin tilanteisiin. Uusi voi olla myös mahdollisuus, sillä muutoksen kautta taiteilija voi viedä tekemistään eteenpäin ja havaita sellaisia asioita, jotka avaavatkin aivan uuden kulman omaan taiteen tekemiseen. Kuvataiteilijan elämä on omanlaista kamppailua, sillä kuvataiteilija työ ei istu tyypillisen yrittäjän muottiin, ammatinharjoittaminen on pirstaleista ja pätkittäistä ja avoinna olevia työpaikkoja ei juurikaan ole.

Kuva 4: Juho Könkkölä on origameihin erikoistunut kuvataiteilija. Hän osallistui Amos Rexin ryhmänäyttelyyn keväällä 2020 ja oli torniolaisen Aineen taidemuseon Lapin kullannurut -projektin ensimmäinen kutsutaiteilija syksyllä 2020.

Yhteenveto

Kuvataiteilijan työssä näkyvät samat muutokset kuin muutenkin työelämässä. Isoina trendeinä globaalisuus ja digitaalisuus ohjaavat osaltaan muutosta, jotka vaikuttavat myös kuvataiteen kenttään. Sitran selvitysten mukaan verkostoituminen nousee esille työelämän valmiuksien oleellisena piirteenä, samoin itsetuntemuksen merkitys muutosten keskellä ja yhdessä

tekemisen sidos (Arola, 2017: 6-7). Samat asiat heijastuivat myös kuvataiteilijoiden kertomuksissa. Kuvataiteilijan työ on jatkuvaa oppimista ja itsensä kehittämistä, uusien projektien etsimistä ja toteuttamista, mutta välillä myös yllättäviä eteen tulleita työmahdollisuuksia, joihin kannattaa tarttua. Verkostojen tärkeys jäi opiskelijoiden mieleen erittäin tärkeänä osa-alueena ja nousi esille hiljaisen kokemustiedon kautta. Oman osaamisen ja sen kehittämisen merkitys korostui vierailijoiden puheessa ja opiskelijat olivatkin ymmärtäneet, että kuvataiteilijuus vaatii panostamista, sitoutumista ja tavoitteellisuutta sekä oman työn organisoimista kurinalaisesti. Mahdollisuuksien eteen on tehtävä työtä, siksi aloitteleva taiteilija joutuu vastaamaan kommunikoinnista ja viestimisestä. Oma tekemistään kannattaakin rakentaa näkyville hyödyntämällä sosiaalisen median kanavia, joka oli kaikilla taiteilijavieraila aktiivisesti käytössä.

Kuvataiteen koulutuksen on pystyttävä myös kehittämään ja muuttamaan koulutustaan säilyttäen oman toimintansa ja suuntansa ydin sekä profiili, kuitenkin huomioiden koulutuksessa alan monimuotoisuus ja laaja-alaiset mahdollisuudet. Koulutuksen järjestäjien ja toimijoiden on tärkeää toimia verkostomaisesti työelämässä olevien taiteilijoiden kanssa, jotta tämä hiljainen tieto välittyy myös koulutuksen suunnittelun ja kehittämisen avuksi tuomaan syvempää ymmärrystä kuvataiteen ammattiin vaikuttavista seikoista, jotka voivat toimia koulutuksen kehittämisen muutosvoimana. Vierailu toi hiljaista työelämätietoa kuvataiteen tämän hetkisestä tilanteesta neljän taiteilijavieraan omakohtaisen kertomuksen kautta. Yli vaaran vuosien -hanke kehittää kuvataiteilijan uuden työn koulutusmallia ja samalla, kun taiteilijavieraiden puheenvuorot toivat tärkeää hiljaista työelämätietoa suoraan nykyisille opiskelijoille, se toi myös uusia näkökulmia koulutuksen toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Lähteet

Arola, M. (toim.) 2017. Eväitä työelämään : Kuusi tapaa lisätä korkeakouluopiskelijoiden työelämävalmiuksia. Sitran selvityksiä 123. Helsinki: Sitra. Viitattu 12.10.2020 <https://media.sitra.fi/2017/06/05104025/Selvityksia123.pdf>.

Herranen, K., Houni, P. ja Karttunen, S. 2013. "Pitäisi laajentaa työalaansa". Kuvataiteilijan ammattirooli ja osaamistarpeet tulevaisuuden työelämässä. Helsinki: Cupore.

Houni, P. & Ansio, H. 2013. Tutkimuksen esiyymmärrys. In P. Houni & H. Ansio (Eds.) Taiteilijan työ : taiteilijan hyvinvointi taidetyön muutoksessa. Helsinki: Työterveyslaitos.

Merivirta, M. (toim.) 2017. Taiteilijan uuden ansaintamallit, roolit ja toimeentulo : TaideART-hankkeen satoa. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja B, Tutkimusraportit ja kokoomateokset 28/2017. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu.

Taiteen edistämiskeskus 2020. Manifesti : Kampanja reilun taiteen puolesta. Viitattu 9.10.2020 <https://reiluntaiteenmanifesti.fi>.

Sitra 2020. Uusi työ. Viitattu 9.10.2020 <https://www.sitra.fi/aiheet/uusi-tyo/#ajankohtaista>.

TaideART 2020. TaideART - Taiteilijan ansaintamallit, roolit ja toimeentulo. Viitattu 8.10.2020 <http://www.taidearthanke.fi>.

Lisää tietoa Yli vaaran vuosien -hankkeesta: www.ylivaaranvuosien.fi